

Fylkesmannen i Trøndelag
Trööndelagen fylhkenålma

Regionalt næringsprogram for landbruket i Trøndelag

Mål og retningslinjer for 2018

Forord

Landbruket i Trøndelag er en viktig næring, både for enkeltkommuner og regionen samlet. Landbruket bidrar til mat- og fiberproduksjon, og har stor betydning for å skape sysselsetting og spredt bosetting. Et aktivt landbruk bidrar også til å prege kulturlandskapet i regionen.

For å opprettholde et aktivt landbruk, må det legges til rette for bærekraftig økonomi for enkeltforetakene, som gir rom og muligheter for fornyelse og utvikling. Økonomien i landbruket er bygd omkring to hovedpilarer: Rammevilkåra som landbruksnæringen gis via sentrale politiske prioriteringer, og hvordan gårdbrukeren utnytter eget potensial og brukets ressurser. For å bidra til utvikling av næringa, er det viktig å stimulere gjennom regional innretting og prioritering av offentlige virkemidler. Denne prioriteringen gjøres delvis i Regionalt Næringsprogram for Trøndelag. Regionalt næringsprogram er en del av den helhetlige satsingen på landbruk og landbruksbasert næringsutvikling.

Regionalt næringsprogram for 2018, er det første felles næringsprogrammet for Trøndelag. Programmet bygger på de regionale føringene i Regionalt bygdeutviklingsprogram og sentrale politiske føringar gitt gjennom vedtatt landbrukspolitikk og føringar gitt i jordbruksforhandlingene.

Arbeidet med utforming av programmet er gjennomført i samarbeid med det regionale partnerskapet i begge fylkene.

1. desember 2017

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag

Landbruksavdelingen

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag

Landbruksavdelingen

Innhold

Forord	i
Innhold	ii
1 Innledning	1
1.1 Nasjonale og regionale føringer	1
1.2 Spesielle forhold med RNP i 2018	2
2 Tiltaksområder 2018	2
2.1 Rekruttering, kompetanse, innovasjon, forskning og utvikling	3
2.2 Volumproduksjoner mat	3
2.3 Skog- og trebruk	5
2.4 Klima, miljø og fornybar energi	5
2.5 Matspesialiteter og landbruksbasert reiseliv	6
2.6 Inn på tunet	6
2.7 Bygde- og næringsmobilisering	7
3 Investerings- og bedriftsutviklingsmidlene (IBU-midlene)	7
3.1 Nasjonale føringer for IBU-midlene	7
3.2 Prioriteringer for bruken av IBU-midlene i Trøndelag	8
3.2.1 Tradisjonelt landbruk	8
3.2.2 Landbruksbaserte næringer	8
3.3 Støttenivå for IBU-midlene	9
3.4 Angående søknad om IBU-midler	9
4 Midler til utrednings- og tilretteleggingstiltak	10

1 INNLEDNING

I Stortingsmelding nr 9, (2011-2012) «Velkommen til bords», gis alle fylker i oppdrag å utarbeide Regionale bygdeutviklingsprogram. Meldingen er avløst av flere nye Stortingsmeldinger i forrige stortingsperiode. Regionalt bygdeutviklingsprogram med tilhørende underprogram skal fortsatt inneholde regionale føringer og prioriteringer innenfor landbrukspolitikken.

I Trøndelag har man valgt å utforme et felles program for begge trøndelagsfylkene for inneværende planperiode 2013-2018. Programmet er utarbeidet i samarbeid med det regionale partnerskapet på landbruksområdet, hvor fylkeskommunen, Innovasjon Norge og faglagene i landbruket og Fylkesmannen er sentrale aktører.

Fram til og med 2017 har det for hvert av trøndelagsfylkene blitt utarbeidet et Regionalt næringsprogram (RNP), et Regionalt miljøprogram (RMP) og et Regionalt skog- og klimaprogram (RSK). Regionreformen innebærer sammenslåing til et felles Trøndelag fra 1.1.18. På dette tidspunktet skal det foreligge felles nye delprogram.

Det regionale næringsprogrammet skal bidra til økt samarbeid mellom aktørene og legge til rette for samordning av ressurser og virkemidler i næringsutviklingsarbeidet.

Programmet er en invitasjon til virkemiddelapparatet og ulike utviklingsmiljø om økt innsats innenfor landbruksområdet. I næringsprogrammet er landbruk å regne som jord- og skogbruk og nye landbruksbaserte næringer. Landbruksbaserte næringer er i denne sammenhengen definert som næringsaktivitet som ikke er avhengig av overføringer fra staten, men som baserer sin virksomhet på inntekter fra markedet. I næringsprogrammet avgrenses hovedfokuset til den delen av verdikjeden som skjer på gården, eller i direkte tilknytning til gården.

Virkemidlene som Regionalt næringsprogram gir føringer og prioriteringer for omfatter de fylkesvise *bedriftsrettede midlene til investeringer* og midlene til *utredning- og tilretteleggingstiltak*. Disse virkemidlene er en del av jordbruksavtalen. Trøndelag fylkeskommune disponerer RK-midlene til rekruttering og kompetanseheving i landbruket. God dialog mellom forvaltningsorganene og faglagene er en forutsetning for å prioritere de beste prosjektene og sikre samlet god effekt. Innovasjon Norge har ansvaret for administrasjon av de bedriftsrettede investeringsvirkemidlene. Forvaltningen av midlene til utviklings- og tilrettelegging gjennomføres av Fylkesmannen.

1.1 Nasjonale og regionale føringer

Regionalt næringsprogram for landbruket i Trøndelag for 2018 bygger på mål og strategier i Regionalt Bygdeutviklingsprogram for Trøndelag. Programmet tydeliggjør regionale valg og prioriteringer av virkemiddelbruk innenfor næringsutvikling for vårt fylke. Programmet bygger på sentrale føringer i ulike Stortingsmeldinger og strategier.

Følgende meldinger til Stortinget med tilhørende innstillinger fra næringskomitéen gir viktige føringer:

- Meld. St. 11 (2016-2017) *Endring og utvikling. En fremtidsrettet jordbruksproduksjon*
- Meld. St. 6 (2016-2017) *Verdier i vekst – Konkurransedyktig skog- og trenæring*
- Meld. St. 31 (2014-2015) *Garden som ressurs- marknaden som mål.*

I tillegg er følgende strategier viktige:

- Regjeringens bioøkonomistrategi - *Kjente ressurser uante muligheter*

- *Opplevelingar for ein kvar smak- strategi for reiseliv basert på landbruket og reindrifta sine ressursar.*

Videre er det gitt sentrale føringer gjennom oppdragsbrev til Fylkesmannen fra Landbruks- og matdepartementet og gjennom Jordbruksavtale 2017-2018.

1.2 Spesielle forhold med RNP i 2018

Regionalt næringsprogram har fra 2013 blitt utarbeidet av Fylkesmannen i samarbeid med det regionale partnerskapet. Programmet gir blant annet føringer for bruk av økonomiske virkemidler i landbruket til utrednings- og tilretteleggingstiltak (UTL-midlene) og investeringstiltak (IBU-midlene). Retningslinjene revideres årlig, blant annet med utgangspunkt i jordbruksavtale, kunnskap om markedssituasjonen i ulike produksjoner og endringer i regionale prioriteringer. For å sikre gårdbrukere og rådgivere størst mulig grad av forutsigbarhet, er det et mål å ferdigstille retningslinjene innen 1. desember hvert år. Retningslinjene vil da være førende for disponering av midler i det påfølgende året. Utviklingsmidlene forvaltes av Fylkesmannen, mens Innovasjon Norge forvalter investeringsvirkemidlene.

For 2018 er situasjonen noe spesiell for Trøndelags vedkommende. For perioden 2013-2017 ble Regionalt næringsprogram utarbeidet for Sør- og Nord-Trøndelag hver for seg. Fra årsskiftet er fylkene slått sammen til Trøndelag, med felles retningslinjer gjeldende fra 1. januar 2018. De overordna føringene kommer fra jordbruksforhandlingene og fra Landbruks- og matdepartementet. De regionale føringene kommer fra Regionalt Bygdeutviklingsprogram, Fylkesplan for Trøndelag og fra Strategi for innovasjon og verdiskaping. Disse dokumentene ferdigstilles først etter at Regionalt næringsprogram vedtas. I tillegg overtar Trøndelag fylkeskommune fra 2018 utarbeidelsen av Regionalt næringsprogram som et prøveprosjekt i 2 år. Dette arbeidet igangsettes så snart Regionalt bygdeutviklingsprogram for perioden 2018-2022 er ferdigstilt. Fylkeskommunen vil utarbeide programmet i nært samarbeid med det regionale partnerskapet, bestående av faglagene, Allskog, Innovasjon Norge og Fylkesmannen. Forsøket skal bidra med kunnskap om hvordan økt innflytelse fra regionalt politisk nivå påvirker gjennomføringen av landbrukspolitikken.

Med utgangspunkt i redegjørelsen ovenfor, har Fylkesmannen valgt å legge stor vekt på forutsigbarhet for næringa og de næringsutøverne som er i prosess med utviklingstiltak i 2018. Regionalt næringsprogram med retningslinjer for 2018 fastsettes før nytt Regionalt bygdeutviklingsprogram er vedtatt. Det regionale partnerskapet er imidlertid informert om disse forholdene, og slutter seg til at det er viktig å gi forutsigbarhet for næringa prioritet.

2 TILTAKSOMRÅDER 2018

Tiltaksområdene for 2018 tar i stor grad utgangspunkt i områder Sør- og Nord-Trøndelag tidligere har satset på. Områdene vil bli grundigere gjennomarbeidet i prosessen med en ny RNP som skal være gyldig fra 2019. Den vil i større grad ta inn over seg de målsettingene som settes i det nye Bygdeutviklingsprogrammet for Trøndelag.

2.1 Rekruttering, kompetanse, innovasjon, forskning og utvikling

Rekruttering er viktig for å sikre framtidig landbruksproduksjon og bidra til utvikling av nye landbruksbaserte næringer. Økt rekruttering er avhengig av at næringa klarer å møte aktuelle målgrupper på en positiv måte. Vi må evne og nå målgruppen på måter som fenger. Etablering av nettverk for unge bønder er tiltak som har vist seg å fungere.

Kompetanse er et viktig grunnlag for utvikling og nyskaping. Gårdbrukerens kompetansebehov står sentralt, men behovet for kunnskap og kompetanse omfatter flere målgrupper, og strekker seg fra landbruksfaglig utdanning i den videregående skole til forskning, utvikling og innovasjon. Det er viktig at gårdbrukeren får tilgang til å utvikle egen kompetanse, det må tilbys riktig kompetanse fra rådgivere og veiledning, og det må utvikles ny kunnskap som kommer næringa i regionen til gode. Samtidig må eksisterende forskning/kunnskap gjøres tilgjengelig og formidles.

Vi må bidra til at vi har system for forskning og utvikling på problemstillinger som næringa selv ser. Samtidig må vi evne og sette ny kunnskap og initiativ i system og bidra til innovasjoner. Koblinger mellom kunnskapsmiljøer, landbruk og andre sektorer står sentralt.

- *Rekruttering, kompetanse, innovasjon, forskning og utvikling vil gjennomgående være prioritert i bruken av virkemidler.*

2.2 Volumproduksjoner mat

Arealbarometeret til Norsk institutt for bioøkonomi viser at Trøndelag er en sterk region for matproduksjon. Vi har omtrent en sjettedel av landets jordbruksareal og står for ca 20 prosent av landbruksproduksjonen.

Det er grovfôrbasert husdyrproduksjon som er ryggraden i jordbruket i Trøndelag. Melkeproduksjonen står for mer enn halvparten av verdiskapinga i det Trønderske jordbruket. Det er derfor av stor betydning å styrke de grovfôrbaserte produksjonene. Trøndelag har naturgitte forutsetninger i grasareal og beiter for å øke den grovfôrbaserte kjøttproduksjon både på storfe og lam. I tillegg tilfører de grovfôrbaserte produksjonene et vesentlig bidrag til å opprettholde kulturlandskapet.

Melkeproduksjon med tilhørende storfekjøttproduksjon er viktig i Trøndelag og står for over halvparten av samlet verdiskaping og sysselsetting i jordbruket. Trøndelag har hatt en relativt stabil andel av landets melkeproduksjon, med en drøy femtedel. Det ligger også godt til rette for at Trøndelag skal ha en høy andel av melkeproduksjonen fremover. Vi har en komplett verdikjede hvor det ligger godt til rette for fortsatt utvikling. Over 70 % av samlet storfekjøttproduksjon kommer også fra melkeproduksjon. Det vil imidlertid kreve fortsatt investeringer hos primærprodusentene, da produksjonsapparatet kontinuerlig må fornyes. I følge melkeundersøkelsen som ble gjennomført av Trøndelag Forskning og Utvikling i 2016, har omtrent halvparten av melkeprodusentene vesentlige investeringsbehov de neste 10 årene. Bortfallet av støtten til eksport av Jarsbergost i 2019, samt noe nedgang i forbruket av melk, kan føre til en overproduksjonsproblematikk innen melkeproduksjonen. Dette må vies nærmere oppmerksomhet i årene fremover.

Storfekjøtt har hatt vesentlig underdekning i markedet, og det har vært rom for betydelig produksjons økning. Prognosene pr november 2017 peker imidlertid på at underdekningen reduseres fra 10 900 tonn i 2017 til 8 200 tonn i 2018. Ved inngangen til 2018 er det 4 000

flere mordyr enn ved inngangen til 2017. Det vil fortsatt være rom for økning, men økt produksjon som følge av de to siste års investeringer har foreløpig ikke kommet ut i markedet. Derfor må man være oppmerksom på prognosene fremover.

I Trøndelag bør storfekjøttproduksjon fortrinnsvis prioriteres til eiendommer der det ikke er egnet jord for kornproduksjon. Den beste kornjorda bør fortsatt brukes til kornproduksjon og ikke til grovfôr. Imidlertid kan det være svært positivt om man får til vekstskifte og muligheter for å bruke husdyrgjødsel i kornproduksjon.

Lammekjøttproduksjonen har hatt noe økning de siste årene. Fra 2012 til 2016 har produksjonen i Trøndelag økt fra knapt 2 300 tonn til 2 670 tonn, noe som tilsvarer en vekst på 16 prosent. Det er også vekst i antall produsenter og da spesielt ved kysten og bynære strøk. Veksten har ført til utfordrende markedsforhold for kjøttet. Pr november 2017 viser prognosene en overproduksjon på omtrent 1 200 tonn sau/lammekjøtt i 2018.

I Trøndelag har vi områder som er svært godt egnet til sauehold både gjennom gode beiter og gode produksjonsmiljø. Til tross for en utfordrende markedsituasjon er det viktig at næringa fortsatt har mulighet til å drive noe fornyelse av driftsapparatet. Imidlertid bør man ikke stimulere til økt produksjon slik markedsituasjonen er nå. I Trøndelag er omtrent 11 % av sauene økologiske. I mars 2017 opphørte Norge sitt unntak fra EU's økologiregelverk. Det vil si at det nå er krav om minimum 50 % fast dekke i sauefjøs for økologisk produksjon. Departementet påpeker at økologiske saueprodusenter som må foreta investeringer som følge av dette kan prioriteres.

De kraftfôrbaserte produksjonene er også viktige for å opprettholde og øke den samlede landbruksproduksjonen og verdiskaping i Trøndelag. Både innenfor svinekjøtt, kylling og egg har Trøndelag gode produsentmiljø og en vesentlig andel av samlet produksjon på landsbasis. Prognosene viser at også innenfor disse produksjonene er eller kan markedsituasjonen bli noe utfordrende.

Planteproduksjon i Trøndelag fordeles med omtrent 69 % av dyrka areal til grovfôrproduksjon og 29 % til kornproduksjon. Om lag 1,5 % av arealet benyttes til potetproduksjon, grønnsaker, frukt og bær. Til tross for begrenset arealbruk er potet, grønnsaker, frukt og bær betydelig for verdiskaping og sysselsetting. Som eksempel kan nevnes at det i Nord-Trøndelag i 2015 ble brukt omtrent 1 % av arealet til hagebruk, men det stod for omtrent 12 % av verdiskapingen. Forbruket av grønnsaker i Norge øker, og det er et potensial til å øke produksjonen i områder av fylket med gode forutsetninger.

Økologisk areal og produksjon har et vesentlig omfang i Trøndelag. 7 % av arealet, 112 400 da, drives økologisk. Dette arealet har blitt noe redusert de siste årene. Dette utgjør om lag en fjerdedel av landets økologiske areal. 6,4 % av melkekyrne og 7,3 % av ammekyrne er økologiske. Omsetningen i dagligvarehandelen øker og den største veksten er innenfor grønnsaker og meieriprodukter. Det er et potensial for produksjonsøkning i Trøndelag som følge av etterspørselsvekst.

Hovedprioriteringer innen volumproduksjon:

- Økt volum og verdiskaping innenfor grovfôrbaserte husdyrproduksjoner i hele fylket.

- Økt volum og verdiskaping innenfor potet, frukt, bær- og grønnsaksproduksjon i områder med gode forutsetninger
- Økt volum og verdiskaping fra økologisk produksjon innenfor de samme produksjonene.
- Generelt må det tas hensyn til markedsutviklingen og prognosene

2.3 Skog- og trebruk

Det er viktig å legge til rette for en størst mulig bruk og foredling av tre i Trøndelagsregionen med basis i lokale ressurser.

Skogbruket i Trøndelag har et særdeles godt utgangspunkt med tilgang både på marked, komplette verdikjeder for foredling, råstoffgrunnlag og ikke minst nettverk både på regionalt og kommunalt nivå. Trebasert industri i Trøndelag er stor. I tillegg til tung treforedlings- og sagbruksindustri har fylket et mangfold av små og mellomstore bedrifter knyttet til videreforedling av trevirke.

Skogindustrien har behov for mer råstoff enn det som hogges i fylket i dag. Det er derfor nødvendig med en styrket innsats med fokus på bærekraftig uttak av hogstmoden skog.

Tilpasninger av skogsdrift på skogarealene til endra klima og vegbygging, vil være sentrale tiltak i dette arbeidet.

Hovedprioriteringer:

- Økt bærekraftig avvirkning
- Kunnskapsutvikling rundt klimatilpassa driftsmetoder
- Videreutvikling av nettverk og samhandling og regionalt og kommunalt nivå
- Understøtte størst mulig bruk og foredling av lokalt råstoff i Trøndelag

2.4 Klima, miljø og fornybar energi

Skog bidrar positivt til å nå klimamålene. Skogens karbonlager i Trøndelag tilsvarer 160 mill. tonn CO₂. En stadig økende andel karbon kan lagres gjennom økt bruk av tre til byggeri, og Trøndelag har et betydelig ressursgrunnlag for økt uttak og bruk av bioenergi.

Bruk av bioenergi i landbruket vil si bruk av flis, ved eller halm til varmeformål på gården. Leveranse av bioenergi og varme fra landbruket til eksterne kunder har også et potensial til økning.

Hovedprioriteringer:

- Tiltak som styrker landbruket som leverandør og bruker av bioenergi
- Vektlegging av bioenergi og andre alternative energikilder i forbindelse med investeringer i ny og tradisjonell næring

2.5 Matspesialiteter og landbruksbasert reiseliv

Etterspørselen etter lokale matspesialiteter og lokalt drikke har hatt en sterk vekst. I Meld. St. 31 (2014 -2015) er det målsatt en omsetningsvekst i dagligvarehandelen fra 3,5 milliarder i 2014 til 10 milliarder i 2025. Trøndelag har en voksende foredling og omsetning av matspesialiteter, og antallet lokalmat bedrifter ligger på drøyt 200. De fleste bedriftene er relativt små, med et omfang på 0,5 til 3 årsverk. Regionen har også flere mellomstore bedrifter, og det er rom for vekst for å dekke etterspørselen etter lokale spesialiteter.

Mye lokalmat omsettes fortsatt på gårdsmatbutikker, og på markeder og messer. Flere har etter hvert fått god innpass i dagligvarebutikker, og en del har faste leveranser til restauranter og spisesteder. Både Bondens marked og Trøndersk matfestival har hatt og har fortsatt stor betydning for utviklingen av markedet for lokal mat i Trøndelag.

Det er etablert et partnerskap for utvikling av reiselivet i Trøndelag. Reiselivsstrategi for Trøndelag følges opp gjennom toårige handlingsplaner. Koblingen mellom lokale matspesialiteter og reiseliv har blitt svært viktig, og dette fremheves også i Landbruks- og matdepartementets strategi «*Opplevelingar for ein kvar smak – strategi for reiseliv basert på landbruket og reindriftas sine ressurser*», fra 2017. Trøndelag har et stort potensial for utvikling av natur- og utmarksbasert reiseliv, og for å videreutvikle regionen som matdestinasjon.

Hovedprioriteringer:

- *Mobilisering og kompetansetiltak som bidrar til å styrke eksisterende tilbydere og øke mangfoldet innenfor lokal mat og drikke og landbruksbasert reiseliv*
- *Tiltak som støtter samarbeidsløsninger innenfor distribusjon, markedsføring, salg og omdømmebygging av mat- og reiselivsprodukter*
- *Tiltak som bidrar til økt verdiskaping av økologiske råvarer og produkter*

2.6 Inn på tunet

Inn på tunet er en fellesbenevnelse for tilrettelagte velferdstjenester på gårdsbruk. Dette kan omfatte tilbud innenfor utdanning-, oppvekst-, helse- eller sosialsektoren. Potensialet for vekst i tjenestetilbudet er stort. Tilbudene kan etableres slik at de tar vare på menneskers mulighet til å delta og mestre.

I Trøndelag er det etablert flere nettverk mellom Inn på tunet-tilbydere, interesseorganisasjoner og samvirker. Samarbeid mellom tilbydere og mellom nettverkene og det offentlige er viktig for utviklingen av Inn på tunet.

Arbeidet med å utvikle tjenester foregår imidlertid i brytningspunktet mellom ulike kulturer, med arbeidsmarked, skole og helse på den ene siden, og næringsutvikling og primærnæring på den andre. Videre er det også et brytningspunkt mellom private og offentlige tjenester.

Hovedprioriteringer:

- *Mobiliseringstiltak, kompetanseheving og nettverksbygging for å styrke eksisterende tilbydere og øke mangfoldet av tilbud om Inn på tunet*

2.7 Bygde- og næringsmobilisering

Over lang tid har det vært satset på å øke verdiskapingen innenfor landbruksbaserte næringer. For noen som tilleggsnæring til tradisjonell landbruksdrift, men også som selvstendig forretningsutvikling. Gründermeldinga, *Garden som ressurs-marknaden som mål* løfter fram fem satsningsområder; lokalmat og drikke, landbruks- og utmarksbasert reiseliv, Inn på tunet, småskala bioenergi og juletreproduksjon.

Mobiliseringsarbeid for å motivere og spre kunnskap om muligheter gir resultater. Dette bidrar til å etablere struktur og kultur som understøtter etablering av ny næringsvirksomhet.

Hovedprioriteringer:

- *Mobiliseringstiltak og kompetansehevende tiltak som stimulerer til gründerskap og etablering*
- *Tiltak knyttet til etablering og oppfølging av næringsnettverk*
- *Tiltak som stimulerer til likestilling og rekruttering*

3 INVESTERINGS- OG BEDRIFTSUTVIKLINGSMIDLENE (IBU-MIDLENE)

Investerings- og bedriftsutviklingsmidlene i landbruket forvaltes av Innovasjon Norge. Formålet med IBU midlene er: «å legge til rette for langsiktig og lønnsom verdiskaping, samt bidra til sysselsetting, bosetting og et variert landbruk i alle deler av landet med utgangspunkt i landbrukets ressurser generelt og landbrukseiendommen spesielt.»

Dette dokumentet gir føringer for bruken av midlene.

3.1 Nasjonale føringer for IBU-midlene

I forbindelse med jordbruksoppgjøret 2017 ble det gitt nasjonale føringer for forvaltningen av IBU-midlene. Punktene under er hentet fra Landbruks og matdepartementet sitt brev «Revidering av regionale bygdeutviklingsprogram» datert 20.09.17.

- *Små og mellomstore bruk skal prioriteres ved tildeling av støtte.*
- *Innenfor investeringsvirkemidlene som går til melkebruk er det spesielt behov for å prioritere fornying av 15-30 kysrfjøs.*
- *Maksimal prosentsats for investering i produksjonsanlegg blir hevet fra 33 pst. til 35 pst. av kostnadsoverslaget for investeringen.*
- *Det blir satt en øvre grense for tilskudd på 2 mill. kroner per prosjekt, med unntak for prosjekt i Troms og Finnmark.*
- *Støtte til investeringsprosjekt som gir økt matproduksjon skal prioriteres til produksjoner med markedspotensial.*
- *Lønnsomhetsvurderinger av prosjektene skal ligge til grunn for tildeling av midler.*
- *Ulike eierformer skal likestilles ved prioritering mellom søknader.*
- *Det skal tas hensyn til nye krav til dyrevelferd, herunder kravet om løsdriftsfjøs, og behov for fornying av driftsapparatet ved søknadsbehandling.*

- Innen saueproduksjon skal støtte til økologiske saueprodusenter som må foreta større investeringer pga. endrede krav til liggeareal som følge av implementering av EUs økologiregelverk fra mars 2017 prioriteres.
- Søknader om investering innen pelsdyrnæringen skal behandles på lik linje med andre produksjoner. Investeringsstøtte til minkhold skal derimot bare gis til produsenter som skal foreta større investeringer som følge av omlegging til drift uten gruppehold av mink, eller til nye aktører som vil starte opp uten gruppehold.
- Prosjekt med energi- og klimaeffektive løsninger skal prioriteres, f.eks. ved bruk av tre som byggemateriale.
- Ved søknader som omfatter utbygging av gjødsellager skal tiltak som bidrar til reduserte utslipp prioriteres, f.eks. gjødsellager med overdekke eller 10-12 måneders lagringskapasitet.
- Fra 2018 skal det regionale partnerskapets strategiske føringer avgrenses til prioritering mellom ulike produksjoner i den enkelte region. Faglagene inngår i de regionale partnerskapene.

Utover dette skal det ikke utarbeides detaljerte føringer eller regelverk for bruken av IBUmidlene regionalt. Det vises for øvrig til [forskrift om midler til investering og bedriftsutvikling i landbruket](#) med oppdaterte tilskuddssatser gjeldende fra 1.7.2017.

3.2 Prioriteringer for bruken av IBU-midlene i Trøndelag

Regionalt har vi anledning til å prioritere mellom ulike produksjoner. Med utgangspunkt i diskusjon med partnerskapet har vi i Trøndelag fastsatt følgende prioritering.

3.2.1 Tradisjonelt landbruk

Følgende produksjoner prioriteres for bruken av IBU midlene:

1. Grovfôrbasert husdyrhold
 - Melk og kjøttproduksjon på storfe; spesielt fokus på små og mellomstore bruk j.fr nasjonale føringer
 - Storfekjøttproduksjon; spesielt fokus på gårder og områder som ikke er egnet for kornproduksjon
 - Saueproduksjon; investeringer i økologisk sauehold prioriteres. Ved konvensjonelt sauehold kan det gis prioritet i områder med gode forhold for utmarksbeite og hvor tiltaket har stor betydning for å opprettholde et produksjonsmiljø
2. Potet, frukt, bær og grønnsaker; investeringer som bidrar til økt produksjon og verdiskaping prioriteres, som for eksempel lager, pakkeri og tunnelproduksjon
3. Økologiske produksjoner innenfor det som er nevnt over skal prioriteres
4. Det kan gis prioritet til bygging av gjødsellager, avgrenset til felleslager mellom flere produsenter og hvor det kan oppnås svært gode miljøeffekter.

3.2.2 Landbruksbaserte næringer

Innenfor nye landbruksbaserte næringer prioriteres tiltak som har basis i landbrukseiendommenes og eiernes ressurser. Ved vurdering av søknader skal markedsmuligheter, både nasjonalt og internasjonalt, og økonomisk potensial tillegges vesentlig vekt. Søkers kunnskap og gjennomføringsevne skal også vektlegges.

3.3 Støttenivå for IBU-midlene

I [forskrift om midler til investering og bedriftsutvikling i landbruket](#) er det angitt støttesatser. Det bemerkes at alle tilskuddssatser nevnt nedenfor er maksimalsatser. Utmålingen av tilskudd skjer etter lønnsomhetsvurderinger og tilskudd gitt fra Innovasjon Norge skal være utløsende for prosjektet.

Følgende står i forskriften:

- a) **Etablering av ny virksomhet:** Til forberedelse og etablering av ny virksomhet innen landbruksbaserte næringer utenom tradisjonelt landbruk, som har som formål å ekspandere, kan det gis tilskudd til inntil 75 prosent av kostnadene, begrenset oppad til 75 prosent av godkjent kostnadsoverslag for tiltaket.
- b) **Bedriftsutvikling:** Til produktutvikling, kompetansebygging, markedsundersøkelser, testsalg, nettverksbygging samt markedsføring av nye produkter, kan det gis tilskudd på inntil 50 prosent av kostnadene, begrenset oppad til 50 prosent av godkjent kostnadsoverslag for tiltaket. For foretak der majoriteten av eierandelene kontrolleres av personer under 35 år eller av kvinner kan tilskuddsandelen økes til 75 prosent.
- c) **Investeringer i produksjonsanlegg:** Til investeringer i faste anlegg og tilhørende produksjonsutstyr av varig karakter, kan det gis tilskudd til inntil 35 prosent av kostnadene, begrenset oppad til 35 prosent av godkjent kostnadsoverslag for tiltaket. Øvre grense for tilskudd til investeringer er 2 mill. kroner per prosjekt. Det er ikke tak for tilskudd i områdene Finnmark og Troms.
- d) ---
- e) **Investeringer i frukt- og bær dyrking:** Til nyplanting innen økologisk frukt- og bær dyrking kan det gis tilskudd til inntil 50 prosent av kostnadene, begrenset oppad til 50 prosent av godkjent kostnadsoverslag for tiltaket. Til nyplanting innen konvensjonell frukt- og bær dyrking kan det gis tilskudd til inntil 33 prosent av kostnadene, begrenset oppad til 33 prosent av godkjent kostnadsoverslag for tiltaket.
- f) **Investeringer i forbindelse med generasjonsskifte:** Til personer under 35 år som overtar landbrukseiendom kan det gis tilskudd til mindre investeringer med inntil 50 prosent av kostnadene, begrenset oppad til 50 prosent av godkjent kostnadsoverslag for tiltaket. For kvinner kan tilskuddsandelen økes til 70 prosent.

Det kan ikke gis tilskudd til tiltak som er påbegynt før søknad om tilskudd er avgjort, eller tiltak på landbrukseiendommer som i sin helhet eies og drives av stat, fylke eller kommune.

3.4 Angående søknad om IBU-midler

Tiltak som kan støttes skal til enhver tid være i samsvar med gjeldende lover, forskrifter og standarder. Hvert prosjekt skal vurderes ut fra reelt kapitalbehov, lønnsomhet og markeds potensiale. Alle søknader skal inneholde forretningsmodell, prosjektplan eller forretningsplan. Investeringssaker må underbygges særskilt med kalkyler, investeringsbudsjett, likviditetsbudsjett eller driftsplan. Tegninger, arbeidsbeskrivelse og kostnadsoverslag må legges ved.

Det kan gis støtte til eier av landbrukseiendom, samdrifter eller bedrifter med tilknytning til landbrukseiendommer. Generelt for alle formål gjelder at det må være næringsvirksomhet av et visst omfang på eiendommen, eller potensial for slik virksomhet. Tilskudd kan ikke gis til løpende drift, men skal benyttes til nyskaping og utviklingstiltak. Det kan ikke gis tilskudd til tiltak som er påbegynt før søknaden er avgjort.

Søknad opprettes på Innovasjon Norge sin nettside: www.innovasjonnorge.no

Det er ingen søknadsfrist og søknadene behandles fortløpende.

Vedtak truffet av Innovasjon Norge kan påklages til Innovasjon Norges klagenemnd.

4 MIDLER TIL UTREDNINGS- OG TILRETTELEGGINGSTILTAK

Midler til utrednings- og tilretteleggingstiltak (UTL-midler) tildeles fylkene årlig fra Landbruks- og matdepartementet, og forvaltes av Fylkesmannen. Rammen for Trøndelag i 2018 er om lag 7,5 millioner kroner.

Tilskudd kan gis til organisasjoner, institusjoner, kommuner og ulike former for samarbeidsorgan, med sikte på å understøtte landbruk og nye landbruksbaserte næringer. Se for øvrig nærmere omtale og prioriteringer innenfor ulike produksjoner og satsingsområder omtalt i kapitel 2.

- Det kan gis tilskudd inntil 75 % av samlet kostnadsoverslag
- Søknad skal inneholde foretaksopplysninger om prosjekteier/søker, mål med prosjektet, beskrivelse av tiltak som skal gjennomføres, tidsplan, opplysninger om hvem som skal utføre tiltakene, budsjett og finansieringsplan
- Det er to årlige søknadsfrister, **15. februar og 15. september**
- Elektronisk søknad sendes til Fylkesmannen i Trøndelag. Søknadsskjemaet finnes på Fylkesmannen sin heimeside
- Søker oppfordres til å ta kontakt med landbruksavdelingen før endelig søknad fremmes
- Vedtak truffet av Fylkesmannen kan påklages til Landbruksdirektoratet

Midlene skal primært brukes til:

- Å støtte opp om innledende faser og arbeid knyttet til landbruksbasert verdiskaping regionalt
- Prosjekter som bygger opp under økt produksjon og utvikling i primærjordbruket
- Prosjekter som bygger opp under eller legger til rette for utvikling av landbruksbaserte næringer
- Kompetanseutvikling med formål å legge til rette for en næring, fagmiljøer eller klynger (ikke enkeltaktører og bedriftsretta tiltak)
- Fellesprosjekter med andre aktører (regionalt partnerskap) og fellestiltak der prosjektet er av vesentlig betydning for landbruksrelatert næringsutvikling